

Locuint'a Redactorului
si
Cancelari'a Redactiunii
e in
Strat'a Morarilor Nr. 13.
Scrisorile nefrancate nu se vor
primi decât numai de la corespondenții regulari ai „Federatiunii.”
Articlii trimisi si nepublicati se
vor arde.

FEDERATIUNEA

Diurnal politiciu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Pretul de Prenumeratii
Pre trei luni 3 fl. v. a
Pre siu luna 6 " " "
Pre anulu intregu 12 " " "

Pentru Roman'ia :
pre an intregu 40 Lei n. = 16 fl. v. a
" 6 lune = 20 " = 8 " "
" 3 " = 10 " = 4 " "

Pentru Insertiuni :
10 cr. de linia, si 30 cr. tap'a timbre pentru fiecare publicatiune separat. In Locul deschis
20 cr. de linia.
Un exemplar costă 10 cr.

Să mergem la radecarea monumentului lui Ionu Buteanu!

Barbatii cari au luptat si luptă pentru fericirea unei tiere, pentru prosperarea unei națiuni, merită stimă si recunoșcere a vecinica a națiunii si tieri respective.

Ionu Buteanu a facutu mai multu, elu s'a luptat, gerindu-si totu — vieti'a — pentru existența si venitoriu tieri si alu națiunii romane.

Se cuvine dar, Romaniloru, să ne intr'unim, toti cătă potemu, in giurul glielor, ce acoperu osamintele lui, si oferindu-i tributul nostru de pietate, să dovedim lumei, că n'amu uitatu si că este si va fi santa in memor'a nostra — causa, pentru care **Ionu Buteanu** si-a datu vieti'a in manile carneficiloru. Asie să fia!

Unu romanu.

Inconoscintiare.

Modestulu monumentu destinat spre insemnarea locului, unde **Ionu Buteanu** a suferit martiriu pentru națiunea si patri'a romana, si unde sunt astucate scumpele lui osaminte, fiindu dejă gata de multu, precum anunciasem in „Federatiunea” de dtulu 1. Augustu, eu tote că sum'a receruta pentru acestu monumentu incurge forte cu greu, in cătu pana acum nu-mi permise a-lu resumperă, totu-si impinsu d'o parte prin tenorea contratuui, de alta parte voindu a resipi indoial' a se o ar' potè avè on. publicu romanu, — cointiegundu-me cu intelectua romana d'in Buteni si giuru, a m u d e f i p t u terminulu aradicării monumentului, pre serbatore a tării capului st. Ionu, adeca pre 10. Septembre c. n. a. c. Aradica-re se va intemplă nesmintita la terminulu desipu, ori va fi tempu favoritoriu ori ba.

Dreptu-acă rogu cu reverint'a cuvenita pre toti Romanii cari venereaza memori'a fericitului martiru, ca pre atunci să bine voiésca a se infătișia in comun'a Gur-Hontiu situata in comitatulu Aradului spre resarit, in a carei-a teritoriu jace acel locu santu si fatalu, unde se glorifică martirulu Romanimii ciscarpatine. Acolo si atunci se voru seversi funebralele intrelasate pana acum d'in caus'a visoreloru temporului. Asie să fia!*

Buteni, 19. augustu, 1869.

Dionisiu Pascutiu, m. p.

Bucuresci, 10^a, 22 aug. 1869.

(G.) Societatea academică merge inainte in lucrările sale. Ea tiene siedintie regulat in tote dilele. Dlu Cipariu a anuntat, că va trimit societății 10 cole tiparite din operatulu de gramică premiatu anulu trecutu, si că tiparirea celorlalte 10—15 cole inca urmează mai departe. In sesiunea anului presentu va urmă inainte discussiunea despre stabilirea ortografiei, intreruptă in anulu primu alu intrunirei societății; pana atunci se voru luă mesurele asie discundu transitorie pentru ortografi'a in carea să se tiparesca actele de pana acum a le societății. In cătu pentru tip rirea dictiunariului, s'a luat degăză mesură necesarie de a se pune in lucrare acăsta opera, inca in cursul acestui anu. Si anume, se va pune in lucrare unu glosariu de cuvinte, cari au fostu său sunt inca in usu la Romani, in diversele provincie locuite de ei, si fără distinctiune, daca acele cuvinte sunt de origine romana sau straine; acestu glosariu se va incepe cu publicarea colectiunilor de cuvinte, prezente sau ce s'ar' prezenta societății sau de membri ei sau de alti literati, cari s'ar' insarcină cu atari colectiuni. Pana acumu, dlu Cipariu, care inca in presintat in una d'in siedintie, o colectiune frumosa si multu interesante de cuvinte macedo-romane; asemene colectiune de cuvinte vechie romane se acceptă de la dlu Cipariu, care inca in anii trecuti se insarcinase cu acăstă; se voru invita toti cei ce posicdu său aru binevoi a

face colectiuni de aceste, că să le inainteze societății academice. Tiparirea acestor colectiuni se va face in analele societății sau in o publicație anume.

Pre langa acăsta lucrare carea, precum se vede, nu e altă decât o colectiune de materialulu cuvintelor parte vechie parte usitate numai in unele părți a le romanimei, se va pune in lucrare inca in acestu anu compunerea si edarea unui dictionarului limbier roman și, care va cuprinde tote cuvintele romane in ori cerasu de sciștia si cunoștinția; cu acăsta lucrare se va insarcină o comisiune de trei membri, care inca in cursulu acestui anu va publica celu puinu 24 cole, si la incepulum sesiunei viitorie le va supune apretiarei si delibararei sectiunei filologice; asie va urmă apoi d'in anu in anu facandu noue editiuni si indreptandu-le si complementandu le dupa diversele colectiuni facente de membri sau de particulari si dupa inchările sectiunii filologice.

Paralelu cu acăsta lucrare se va publica un vocabulariu de cuvinte straine in limba romana cu îndreptare la cuvintele curata romane din dictiunariulu limbier romane; comisiunea insarcinată cu lucrarea dictiunariului limbier romane va trece in Vocabulariul de cuvinte straine tote acele cuvinte care le credere straine in limb'a romana, si asemene dictiunariului va supune si lucrarea sa de vocabulariu la apretiarea sectiunei filologice.

Eca opere, cari societatea academică romana le pune in lucrare. Opere, despre cari potemă dice, că „acăstă eră de a se face mai antâi pentru Romanii.” Opere, la cari alte societăți au luate 50—60 de ani, societatea academică romana spera a le potè avè in mai putini ani.

In una d'in siedintie, rosime viitorie se va staveri planulu, dupa care să urmeze comisiunea in compunerea dictiunariului limbier romane.

Mai in tota siedintă se tienu discusiunile cele mai importante filologice, literarie si scientifice. Eră interesante conversatiunea a supr'a „I s v o d u l u i l u i C l a n a ū”; asupra autenticității sau neautenticității acestei cronicice; si cu totii au consimțit la necesitatea de a studia cu tota seriositate acăsta cronica. Sa mai discutatu despre starea scoelor nostre cu incepulum seculului presint.

Dlu Romanu a sositu asta-dăi, dlu Baritiu se ascăpta in tote dilele.

Revista diurnalistică.

Publicistulu francesu, Saint René Taillandier (profes. la facultatea de literatură in Paris) publică in „Revue de Deux Mondes” la 1. augustu a c. unu articlu importantu, sub titlulu „Austria si Boemia, an. 1869, cestiunea boema si interesulu francesu.” Reproducem si noi d'in acestu articulu pasurile comentate in „Adunarea Națională” precum urmează :

„Mari evenimente se prepară in Austria; majoritatea supusilor imperiului urmaresce cu energia luptă sa in contra celor doue minorități ce o domina. Dualismul este atacat de adversari cari nu voru să intertru, căci au pentru dinsii nu numai conscientia dreptului lor, dar si convictiunea că lucreză la salutea Statului.”

Astu felu incepe Dlu Taillandier articululu său, apoi cu multa judicositate adaugă: „Acesei cestiuni, cari se paru astazi aside de departate de noi, potu mane să ne atingă prin contra-loviri ingreditorie. Scirile ne sosescu dela Prag'a, dela Vien'a, dela Pest'a, d'in tote locurile unde se agită crisa, o crisa de viață sau morte pentru Monarhia Austriaca. Chiaru decanu ar si aici decât o batalia la care amu potè fi spectator ne interesati, si inca curiositatea nostra ar si dejă acitata in celu mai inaltu gradu. Acăsta cietudine nici nu ni este permisa, si avemă dreptulu să discem lectorilor nostri: Atenție! Trăba ne privesce.”

Domnul Taillandier vine apoi a vorbi despre Franciscu Palacky, istoriculu naționalu alu Boemiei, care in controversa urmata inainte de 1866 intre publicistii Slavi, Romani, Germani, Unguri, ai Monarhiei Austriace, propunând cincisprezece medilore de soluție. Austria se face

să natiune d'in Imperiu să recapete drepturile sale, că se stabileze o Monarcia federală in care Cehii, Boemici, Maghiarii, Ungari, Poloni, Galicii, Romanii Transilvaniei, Germanii Archiducatului, să aiba instituții loru naționale si esintă: a loru propria, fără de a incetă de a fi uniti prin interesele generale, fără a renunță la marea patria sub sceptrul Habsburgilor. D. Taillandier amintesce in ce modu Dlu Palacky combată dualismul, ce se proiectă pre atunci, si in ce modu astazi chiar, urmaresce luptă incontră Dualismului realizat.

Dlu Palacky dice publicisclor Germani: „Deca voi arborati drapelul Pan-germanismului, ce imputare poteti face acelora, cari voru arboră drapelul Pan-slavismului? Voi sacrificati pre Austria Germaniei; Slavii Austriei o voru sacrifică Rusiei; intimpu ce Romanii d'in Transilvania voru căuta spre București, si Serbo-Croații spre Belgradu. Atunci deodata marele Imperiu se va vedea deslocat, nu va mai fi o Austria.”

Autorele arăta apoi cum nemții in totu timpulu au cercut a-si legitimă opresiunea si dominatiunea prin pretins'a superioritate de calitate de rasa; acela-si pretensiuni si injurie care ni se adresă decâtva timpu si noue d'in România libera. Dlu Palacky a refutat intr'un modu victorios tote asemene teorii cari sămenă atât de multu cu ale lupului care se adapă in acela-si periu cu mielulu. In midlocul certelor d'intre Vien'a si Prag'a, intervenira politicii Unguri cu projectul Dualismului. Guvernamentul imperialu nesimțindu-se in stare de a continua luptă si in contra Ungurilor si in contra Slavilor, plecă urechi'a la proponerile partidei Drák; si germanismulu Vienesu abandonă diumetate d'in pretentiuile sale, ca să alve restul.

Dlu Taillandier martarise ca i se paruse Dualismul ca o buna lectiune data Austriei, de care Cehii si Romanii aveau să profite la rondaș loru; dar' Dlu Palacky declara in numele tierii sale că Dualismul Austro-Maghiar este cea mai rea d'in sisteme, o sistema nedreptă, si care va ruina Monarcia. Mai bine centralizarea cea mai dura, centralizarea principelui de Schwarzenbergu si a baronului Bachu; da, ori căte rele a potutu cauza statului, ori ce resentimente au desceptat, acăsta centralizare, recunoscuta imposibile pre viitoru, totu eră mai buna ca Dualismulu.

„Ce e-te, intr'adeveru, acăsta impartire a Imperiului intre Germani si Unguri? O centralizare indoita adeca o sporire a despotismului si a inicității pentru totu ce nu este nici ungur nici nemțiu. In locu de o machina de compresiune, acum suntu doue. Slavii d'in nordulu Austriei voru si sdrobiti de nemți, slavii si Romanii dela sudu voru si cutropiti de unguri. Poporele despre cari Dualismul nu se ingrigesc, acelle ale caror-a nume se rotescu cu dispreți, formăza totu-si majoritatea imperiului... A face Dualismulu, ar fi a declară resbelu la majoritatea tierii; națiunile Slave, Romanii, Maghiarii, cari s'au intrunitu voluntari sub sceptrul Habsburgilor, au voit să-si dñe unu siefu care să le protege in contra Turcilor; astazi ea are se protega acăsta confederatiune naturala contra ambiciunei moscovite... Deca Austria refusa acăstă, ea se renegă pre sine-si, se abandona, alergă la ruin'a sa...“

Dlu Taillandier amintesce apoi cum la 21 Noembrie 1865 sistemul centralistu fu cu tălulu abandonat, si Ministrul comitele Belcredi, fu insarcinat să inaugureze unu nou sistemul favorabilu ideelor de federalitate. Batalia de la Sadowa precipită însele triumful Maghiarilor, si in locu de reconstituirea națiunilor istorice, ce avea să fie consecintă celebrului manifestu si diploma dela 20. Octombrie 1860, Dlu de Beustu manu trăba aside ca ea esă in facă Dualismului visat de unguri.

Contra, acestui-a, adaugă Dlu Taillandier, striga Cehii si Romanii: „Să ni se inapoiize regimulu unității; ori cătu eră de nedreptu, eră mai puin umilitoriu decât Dualismulu: mai nainte aveamă unu dusmanu, acumu avemă duoi. Ceea ce se numește Dualismul Austro-Maghiar, este coalitiunea nemilor si a magiarilor contra Slavilor si a Romanilor.“

Nu vomu urmari pre Dlu Taillandier in tote apreciatiunile sale, relative la mersulu afacerilor Boemiei; nu lu vomu urmari nici in judiciole apreciări ce face Dlu Franciscu Schuselka, celu mai redutabilu adversar a lui politicei actuale magiare; vomu aminti numai vorbele acelui Domnul Schuselka d'in diurnalul său „Reforma“: „Megarii, dice elu, voru să fondeze o nouă

ale vechiei Austrie, fără a exceptă pre remii¹, voru trebui să fie servitorii acestei Austrie magiare, să i se plătească tributuri, să i se dea soldați. Magiarii au impusă nationalitatea loră dăin teritoriului lor o tiranie ne suportabilă, și voru ca guvernul dela Vienă să facă totu asemenea în Cislătană. Magiarii au stabilit un Dualism care este o indoită centralizare, prin urmare o indoită violență, o indoită injustiție, o indoită imposibilitate. Acestu Dualismul opera ungurilor, va aduce în fie care diametate a imperiului unu resbelu civil, o batalie de rase, care va fi semnalul disoluției statului. Si pentru nici unul din poporele Austriei aceasta disoluție nu va fi astă de fata că pentru magari.

„În diu'a catastrofă, cele alte popoare voru găsi alianță ce le indică natura și istoria; magarii voru rămâne singuri...“

Dominul Taillandier amintescă apoi cătu suntu de aroganți și uitători ungurii în oră victoriei; probă că totu mai suntu unguri cari inteleagă bine caușa loră și a Austriei, și termină că midilocu de mantuire pentru Austria și sistemul federaliunie. Paguba numai, că printr'unu lăpusu calamă netragundu depline concluziunile dăni premisile puse, Dominul Taillandier vorbesce de federatiune numai între Boemă, Ungaria și Arciducatul, uitându pre Romanii Ardelul, cari se află în opusetiune politică și mai rea decătu Boemă. Crede ore D-lu Taillandier că a se pune trinitatea înlocu Dualismului, este soluția cea mai favorabilă Franciei? și tote argumentele aduse de D-lui în favoarea Boemiei nu pledă eloantă în favoarea Romanilor dăni Ardelu?

D-lu Taillandier termină arătându în ce chipu Francă este interesată ea Boemă să se întărăsească, ca bariera a Prusiei în Germania. Si dăin acasă respectu numai, prin sincronistică intarire a elementului român la Dunăre, se poate împedea neslabirea Austriei ca potere ponderatorie Prusiei, prin desvoltarea elementului Slavic dăni ea. Români nu au numai chiea orientului, ci și numai, închidu portile occidentului, în față inva iunei Panslaviste.

Intr'unim mirarea noastră cu a onorabilei noastre colege de la „Adun. Nat.“ cum de eruditul profesor Taillandier a omis dăni combinatiunea sa finală pre Romanii dăni Tisă și Carpați, cari găsim intocmai că boemii sub jugulu umilitoriu alu sistemului dualistic, avându consciinția drepturilor sale neprescriptibile, și fiindu în posesiunea tuturor titlelor ce li se receru pentru a fi respectati ca națiune, ca factoru pozitivu în direcția destinelor sale?

Să dora este contră intereselor Franciei, că Romanii dăni Tisă și Carpați să fie restituiti în posesiunea drepturilor sale, să fie respectati ca națiune libera în patria sa autonomă? Aceasta este cu nepotintă; că ce interesul Franciei ea și alu prosperitării binelui comunu europen pretinde, că tote popoare, ticele care să fie multumite, să fie libere întru realizarea destinelor sale.

Dar' precum Boemii și cei-alalti slavi, chiaru astă si Romanii dăni Austria, nu sunt liberi și nu potu fi mul-

tiuniti cu situatiunea ce li-o crește Dualismul, care esilă dăin cerculu beneficielor statului pre toti căti nu sunt și nu voru să fie nemți și maghiari. Dualismul decretă moarte Transilvaniei și a națiunii romane dăni Tisă și Carpați. Dualismul incunună tote nedreptățile severșite pana acum în contră Romanilor și a slavilor de sub sceptru casei Absburgice. Dualismul inse poate să mai multu, elu poate să inchia cu una pagina crunta istoria monarciei austriace, iar' sapienti sat.

B.

D'in Maramuresiu, 22/8. 1869.

Eminentă nostra literata Dsioră Constantina Dună a căleorii să către Vienă, dorindu a se întâlni cu consangenii sei, petrecă în siepta dăni Maramuresiu — locul originei sale, fiindu primita pre totindene cu cea mai viață bucurie și entuziasmu. A cercetat mai multe institute, și salinele dăni Slatină. Spiretul și cultura ei înalta și-a facut multă onoare și respectu înaintea strainilor, cari admiră frumosul ei talentu.

Onorabilă familia Mihalena dăde în onoarea ei unu banchet strălucit, care ni procură noue dovedi despre eruditinca și nobletă amabilei noastre literate.

In 20. I. e. luandu-si remasă bunu de la confratii sei Maramuresieni, și-continuă căleorii către Vienă. Dorimă să revedemă cătu mai adese ori, că ce presintă și limbajul ei celu dulce — romanesca nu poate să nu deosebe în sinulu stim. Noastre dame romane iubirea limbii materne, care ar rezună atâtă de dulce și melodiosu de pre budiele loru, dar' care, dorere, a fostu și inca este ignorata în cele mai multe dăni salonele intelegerii noastre.

S.

Fragmente despre beuturele spirituoase.

Dominul Red.! Intr'o foia anumita am aflatu multe despre corupțiunea, ce se nasce dăni nemoderatulu usu al beuturelor spirituoase. Nu vei luă în nume de rēu, de căzăvării reproduce intru tota estinderea lui unu articlu fără instructivu. Eea-lu:

Precum istoria mai nouă a adusă pre aduncă străbatorii Hufeland la cunoștință, că europei civilizații au frântu prin propagarea vinarsului tării poporelor selbatice dăni Africă și Americă scurtau poterea loră de viață, ba și soiul loru își colo lău sterpiti cu totul: astă vedemă noi în cea mai vechia istorie a Europei, că romani inea astu-feliu au tractat cu popoarele nordice, și Varro după ce a importat vinul pre pamentul Germaniei, mai multu nă avutu cauza de a-si teme armătă, și a o gelă. Istoricei — carele urmărescă cu atenție pasii civilizației — numai aceea-i batetoriu la ochi, că americanii cu mintea loră cea obscura mai de graba au petrunsu în caușa estingerei loru, de cătu europei, a caroru conducători de civilizație au asudat seculu întregi săra de nici unu rezultat. Ca și „Chippiverilori“, alu unui popor selbatice dăni Neu-Filandi a său caiu estu-modu naintea ministrului englesu: „Ore candu-va

noi amu fostu multi, Canadă de susu întrăga era a noastră. Înse omenii eci albi, cari au venită a face comerțul cu noi, au inventiatu pre parintii nostri a bătă apa infecță, și acăstă ne-au facutu poporul misiș, nepotinciosu, și pre multi a omorită in cătu numerulu nostru fără a se adună.“¹

La Irochesi abie au străbatutu pucine radie de cultura, de locu său adusă legă contră beuturei spirituoaseloru. În apropierea caselor judecătorescă precum și la petreceri publice său opitu vindere beuturelor spirituoase, ba în tempurile mai noue importarea aceloră a săpăta sub cei mai strinsa pedepsă.

Cătu e de dedicatoriu, și rusinitoru astă ce va intra europeanii culti! Crudul și selbatecul omu, și afundu petrundiatoriul Hufelandu se întâlnescă pre calea adevarului cercetău. Si acestă instinctu de cultura nu se referă numai la beuturele spirituoase, în cătu să fie omul plecatu a cugetă, că selbatice urescă totu, său se temu de totu, ce vine de la europeanii; ei mai virtuosu după o întărîptă cumpenire au recunoscutu ce e mai bunu, și au primitu, în cătu europeanii sără potă rusină înainte-le în multe privințe.

Cutare prefectu dăni Americea de nordu au voită să-si desvetie poporul de la mancarea carnei, și altu obiceiuri cu cele se produce pamentul. „Au nu vedeti voi, — dîse elu — că eci albi traiescă cu sementie, era noi cu carne, că carne are trebuință mai multu ca trei diei de jugere, ea să crește; era europeanii nu receru atâtă de multu, și înducă tota sementă, ce o sămenă acesti a în pamentu, li se intorsee insultă; că carne are patru picioare ca să fugă, era noi numai două ca să o potem ajunge; că sementile acolo unde le semenă albi, remainu și crescă; că sănătatea, care pentru noi e tempul celu mai ostenitoriu alu venatului, pentru ei e tempu de repausu, de aceea au atâtă-a copii, și traiescă mai multu ca noi. Dicu, dreptu accea, toturor carii me asculta premine, ca mai nainte de ce aru peră stagerii, ce se plăcea de a supră colibelor năstre — pentru betranetiele loru, soiul maneatorilor de sementie va stirpi soiul manatorilor de carne, de căzăvării, săcăpoporul venatoriu nu se va indupleca la semenatura.“²

Acăstă său si impletită, că-ei selbatice intrătăță său dedată și re betă, în cătu au întrecutu pre romani — de la cari a inventiatu o, și după Pliniu, care a enumerați vre-o cinci dicei soiuri de vinu — eci mai demoraliză.

¹⁾ Astă o o icona viață a poporului nostru. Numai o neînsemnată parte dăni seracii și bolnavii nostri este, a carei-a cutropire nă provină dăni necumpetă beutura a spirituoșilor. Numai în două comune parohiale ale măliei, înainte cu trei patru ani, pana în diece familie au ajunsu la sapa de lemn, parte prin betă necumpetată, parte prin imprumuturile de bani facute de la gidi, cari, că lipitorile nesătiose, au suptu în totu tempulu mediu a poporului.

²⁾ Astu-feliu se intemplă și astă di în unele tinerări, candu în favoarea masinelor de spirtu — cari se immitiescă pre dă ce merge — sute și mii de iugere de pamentu, cari mai nainte producă grău și malaiu, și locurile curățăte de paduri se săptă la crompo.

EGISIORE

Limbă romana și dialectele Italiane.

Schită filologică

G. L. Frollo

Profesorul la gimnasiul Carolu I. din Brailă.

Manserunt, hodieque manent vestigia
ruris. Horatius.

(Urmare.)

ANALOGIE FONETICE. Că intalnu dăni limbă toscana în mai multe provincii dăni Italiă de Nordu sună ca și în romanescă; astă s. e. vorbele *ghiaccio*, *braccio*, *laccio*, *cinque*, *faccia*, *provincia* (ghiacia, braciu, laciu, cincii facia, provincia), ori și cumu să fie scriso, se citesc *ghiaccio*, *bracio*, *lacio*, *cinq*, *facia*, *provincia*.

Se devine *r* în mai multe vorbe romane neapoletană, siciliane, venetiane, lombarde și ligure. Esempio: *er miere*, *er sore*, *carne sarata*, *omo ferice*, *arma*, *var*, *caramal*, *barcone*, *arbergo*, *ara*, *voreva*, *galofuru* (mierea, sare, carne sarata, omu ferice, inimă, vale, calimaru, balconu, birtu, aripa, vrea, garofă).

Dă se schimba uneori în *z*, ca s. e. *cazere*, *chiog*. (a cădă).

Gh se află căteodata în locu dăni *b*, ca în unele părți dăni România; s. e. *ghiancu*, *sicil*, în locu de *bianco* (ibu); *ch* căteodata săi în locu de *p*, ca *chiui* *sicil*, în locu de *pînă* (mai) și în fine sunetul silabelor toscane *gna*, *gne*, *gni*, *gno*, *gnu*, precum se intemplă la Romanii de pește Carpați, poate să se dea lui *n*; astfelu dăce Sicilianul *dugnu*, în locu de *dunu* (daru); *it. dono*.

L se stinge înaintea lui i mai desu în dialecte de cătu în limbă literară. Esempio: *foia*, *oio*, *maio*, *aio* (*foia*, *oloiu*, *mai*, *aiu*; *it. foglia*, *olio*, *maglio*, *aglio*.)

A pleonasticu, ce se intrebuintă astă desu la in-

cepțulu vorbelor românesci, ca *a cestu*, *a-colo*, *a-tare* s. c. l., este și în mai multe dialecte de o necesitate eufonica. Astă s. e. în Umbria se dice: *artirare* (a retrage; *it. ritirare*), *la Romă*: *a no dice* (nu dice; *it. non dico*), *la Neapole*: *annomenare* (a numi); *it. nominare*. în Piemontu: *a l'è morta* (a morită; *it. è morta*), *la Chioggia*: *a ve parle*; *a xe un torrente* (ve vorbesce; este unu torrentu; *it. vi parla*; è un torrente).

I în unele vorbe se adaugă înaintea lui *e*, precum amu vediutu în vorbele neapoletane *miezo*, *vierme* (*it. mezzo*, verme); *ér* în alte vorbe, ca în cele lombarde *bin*, *chin*, *pin*, *sinte*, înlocuiescă pe *e* și pe *a*. Căteodata i este pleonastică după *a* tonică ca în dialectulu bolonișeu: *noi cantāin*; *c'sa fāin* (*it. noi cantiamo*; che facciamo). Altu nimicu nu face Romanulu candu spune: *faima*, *inainte caine*, *paine*, *maine* s. c. l.

In mai multe dialecte o finalu dăni limbă toscana este înlocuitu de *u*. Astfelu dăce Sicilianulu: *lu paradisu*, *lu tempu*, *lu nostru disideriu* (*it. il paradiso*, *il tempo*, *il nostro desiderio*); Corsulu spune: *datu*, *una*, *vostru*, *pruna* (*it. dato*, *uno*, *vostro*, *pruno*); Piemontesulu: *lu lettu*, *lu peccatu* (*it. il letto*, *il peccato*); Genovesulu: *lu metallu*, *lu annu* (*it. il metallo*, *l'anno*). Forte desu că este substituie se intemplă în midiloculu vorbelor, precum *purtă cors*. (a purta; *it. portare*); *munte*, *disperaziun*, *lig*. (munte, desperatiune; *it. monte*, *disperazione*); *durmi*, *piem*. (a dormi; *it. dormire*); *giuga*, *lomb*. (a juca; *it. giuocare*). Dar' si *u* se intâlnescă transformatu în *o*, caru devine tonică în cursulu conjugarii; astă s. e. sicilianulu dăni infinitivulu *muriri* (a mori; *it. morire*) scote la presentulu indicativului *ieu moru* (eu moru; *it. muoio*). Aceasta de pre urma se schimbă nu este cu totul strânsă și la limbă toscana.

La orecari cuvinte u finalu, său coresponditorulu o, pere în pronunciatiune, precum: *voi*, *ven*. în locu de *voio*; *oi*, *terg. v.* în locu de *oiu*.

Trunchiareea vocalelor finale, care în limbă toscana este intrebuită numai dreptu apocope, devine o regulă mai multu său mai puină generală în dialectele piemon-

tese, lombarde, emiliane, carnice și venetiane. Cele patru dăni familiile se servescă de o asemenea trunchiere mai desu decătu limbă romana, dar' cea de pe urma o intrebuită într-unu modu mai marginită. Esempio: *quand*, *stat*, *dit*, *piem*, *candu*, *statu*, *disu*; *it. quando*, *stato*, *detto*; *abiss*, *cap*, *curios*, *intreg*, *franzes*, *om*, *natural*, *mort*, *lomb*. (abisu, capu, curiosu, intregu, frances, omu, naturalu, mortu; *it. abisso*, *capo*, *curioso*, *intiero*, *francese*; uomo, *naturale*; morto); *caval*, *mil*, *tot*, *bolon*. (calu, reu, totu; *it. cavallo*, male, tutto); *biel*, *gust*, *manz*, *parsich*, *terg. v.* (frumosu, gustu, manzu, piersica; *it. bello*, *gusto*, *manzo*, *pesca*); *vin*, *sen*, *camin*, *cordon*, *canal*, *ven*. (vinu, sinu, caminu, cordonn, canalu; *it. vino*, *seno*, *camino*, *cordone*, *canale*).

O tonică se pronuncia fără deschisă, nu numai în dialectele carnice, ci și în cele de la Neapole și de la Chioggia. Astă s. e. se audă: *muerto*, *voistro*, *pavone*, *neap.* (mortu, vostru, paun, *it. morto*, *vostro*, *pavone*); *puoco*, *comuodo*, *chiog*. (pucinu, în ce modu; *it. poco*, come); *puarta*, *scuarza*, *terg. v.* (porta, scortia; *it. porta*, scotia). Asemenea și e are căteodata unu sunetă astă deschisă, înălță se transformă în a la mai multe dialecte: gondolierulu venetianu va spune: *varza*, *arpa*, *tara*, *sara*, *piara* nimicu mai puină decătu Romanulu candu dice: *vérza*, *iérba*, *tiera*, *séra*, *píetra*.

Dar' ceea ce este și mai interesant este de a vedea, că sunetul literelor romane, à, a, é, e, ô, ï nu este et totalu necunoscutu poporelor italiene. Pronunciarea mai multor dăni aceste literă se poate consideră că

sati d'intre romani satia en selbaceci ar' si intru adeveru senini si Antoniu Campaniu le ar' si scrisu despre d'insii aceste: „Non est hic alia vivere quam bibere“ adica: a trai aici atat'a insenma, catu a bie. Si ast'a forte naturalu, fiindu-sa selbaceci sunt mai sentimentali, decat' rationali, si beutur'a e mai acitatoria de catu mancare; necunoscutea potea a vinului intrat'at'a au inflantiatu asupr'ale, si atat'a de neresistibilu, in catu pentru acest'a si au pierdutu moravurile, renumele, libertatea, sanetatea si cu fundati in noroiulu betei, nu numai la caminul loru, ci si in viet' publica, in legelatiune, in adunari, in sacrificie, in sebatori, in luerile de statu, in aliantiele loru, s'au facutu cei mai destramati lumpi precum acest'a o deserie unu martorul oculatu: assultatorii au siedutu — dice — impregiurul vaselor pline de beutur'a, si au beutu pana la turbare. Cela ce nu tieca cu d'insii era privitu ca unu habaueu. Si era serice de acelu-a, carele pre langa o astu-feliu de modalitate de beutur'a potea sa mai remana in vietia.³

Ne indestalindu-se cu aceasta boba — presacuta totalmente in datina poporala omulu a fostu destul de inventiosu, ca sa o mai irorde cu asile numitele cioniture si gratulari; si pre acelu-a lu-tienca mai de omenia, carele se portă mai voinesce in golirea cupelor; cu cuventul premari virtutea, era cu fapta, in vedere toturor, o calcă cu picioare sacrilege.⁴

Istoria acestui periodu este una-data si istoria selbacei generale, si ci pre tablele alelei-a, in catu pentru Europa de mijlocu si media nopte, nu e semnatu altu ce-va, de catu resbelu si rapire, era in restimpurile d'intre acese, numai petreceri si ospetie.⁵) D'in acesta tenpu se dateza parabolele, si terminii tehnici — cu intlesu ascunsu — despre mancare si beutur'a. Acestu perioiu e acelu-a, intru care darurile de botz u si cununia nu constau de catu d'in posale, si alte unele de beutu.

Cele mai d'antai semne de cultura mai luminaata s'au ivit in Germania pre tempulu lui Carolu celu Mare, pre candu necumpetarea in mancare si beutur'a sau presacutu — asile dicundu — intr'o sistema de tote dilele. — Acestu domitoriu, carele a introdusu in mare gradu civilisatiunea, n'a trecutu cu vedere, cumca pre langa astute-a asociatiuni de beutur'a, cari au selbaceci virtutile omenilor, introducerea unui nou sistem u cu nepotintia; trebuu dura sa coluere intr'acolo, ca poporul sa se descepte in privint'a stricatiosei influintie a betei. Spre aceea tin-

³) Estu-feliu se intempla la tergurile si pomenele nostre, de unde a merge cu capulu seninu multi o tienu de lucru ne cuvintiosu.

⁴) Si noi avemu astu-feliu de eroi, cari in abundanta gramadescu cate verdi si uscate, si vorbe frumose la olaia, si se tienu de ou sciu ce oratori, macaru ca nu-su de catu nisce gurali vii, cari totu cernu, dar' nu mai frementa, si remanu atat' ei, catu si cei ce-lu asulta, flamendi.

⁵) Aici nu este cu potintia a nu accentua acea data-nafisa, ca cu ocasiunea immortanilor atat'a ospeti chiamati si nechiamati se aduna, in catu intr'o satura ora mistescu atat'a, cu catu o bieta familia ar' pot' tra la anu intregu.

tedia cele mai multe legi aduse de elu. Pentru exemplu candel ordinat: „nici un conte nu siela la mes' a legii, de catu fiindu seninu.“) ca pre-nimene nu este ieratu a si la beutur'a... Era elu insu-si au premersu en exemplu, si precum se spune in biografia lui — in mancare, si mai al esu in beutur'a a fostu forte cumpetatu, si uria din susletu betila.

Ca adeveratu educatoriu alu tempului sau intomai au postitu de la toti diregatorii, ca sa preceleze in sobrietate, ma si pedepsindu inca au voitu a emenda, ca ci celor ce gresiau in contr'a sobrietatii le-au dictatu de pedepsa, abstinentia de la carne si vinu, de ora-ce atunci a astringe pre cine-va la beutur'a de apa era cea mai mare pedepsa. — Dreptu aceea intr'o lege se dice: „Deca cine-va chiamatu, pe diu'a desupta, nu s'ar' insatisia, cate dile va remane, astfel-a dile va postu de carne si vinu“ — Si ca beutur'a de apa s'au privit u intocma ca o tortura, demustra o alta lege, care dice „De s'ar' gasi cine-va betu in tabara, sa bebe apa pana atunci pana candu si-va martirisi gresicla.“⁷)

Cine are minte invetic.

Vasile Popu.

VARIETATI.

⁶) Cu privire la congresul serbescu organulu oficiale are urmatoarele informatiuni: Congresul basercescu nationalu serbescu, conchiamatul pre basea art. de lege IX d'in 1868 si prin decisiunea pre inalta dtu 24 aprile an. cur. la Carloveti si deschisud patriarculu serbescu la 13 iuniu an. c. cal. vechiu, dupa una consultare abia de patru septemane se amena mai vertosu d'in caus'a, ca sub desbateri s'a lamurit, ca l'psescu datele si materiale recerute la revolvearea mai multor cause importante, pentru a caroru cascigare sunt de lipsa celu puifnu trei lune, cari voru fi a se intrebuinta spre acestu scopu. Dupa ce amenarea congresului se luia spre sciintia si se aproba chiaru si la locurile mai inalte, la 15 oct. an. cur. cal. nou si va continua sietintele si-va reincepe desbaterile. In intielesulu art. IX. de lege d'in 1868, acestu congresul va fi chiamat u inainte de tote: a statoru insa-si organizarea congresului. Catra acesta se voru adauge mai multe afaceri importante, precum, dotatiunea clerului superioru si inferioru, contiegerea cu romanii esiti de sub ierar cia serbescu, etc.

⁶) Ori cate comunitati sunt si asta di unde jupanulu birou, si juratii lui nu se scola de la mes' a legii, pana candu celu judecatu nu aduce cateva cupe de palanca. Ma sciu casuri, unde vinevatulu au fostu pedepsit u cea, ca au cumparat o anumita cantitate de vinu, sau vinarsu pre sema biraelor.

⁷) Nu e stricta si asta-di a pedepsi cu inchisoru pre celu betsu; ca ci deca pre canele turbatul impusa, ca sa nu musce pre altii; deca pre furu, tecinariu s. a. i-punu la recore; pentru ce sa nu se pota face asta si cu betvii, cari mai intru tote sunt aseminti acelorui monistruri.

Cumun.

barea, si la implantat, o va promite); seu Scilianulu dicundu: lu 'nfernii, 'n celu, 'mbarcari in locu de: lu infernu, lu celu, imbarcari (infernulu, cerulu, a imbarca); seu Pavescu dicundu: la 'n'estra d'la bella, v'del in locu de: la fenestra della bella, redello (ferestr'a amantei, a lu vedu); seu in fine Corsulu candu dice chiamuduri pentru chiamandovi (chiamandu-ve). Cateodata suntele despre caii este vorba se potu privi ca o contopire a mai multor vocale, si atunci avemu niste vorbe pronunciate ca foeara, i soeu, i voeur, milan. (cit. jora, i so, i vor, — fora, ai sei, ei voru); cantoer, januel, scoela, bolon. (cit. cantar, janar, scala, — a cantar, felinaru, scara); femi, detu, statu, lig. (cit. fami, datu, statu — fami, datu, statu).

ANALOGIE GRAMATICALE. — Alterarea literelor c si g la terminatiunea plurala a substantivelor si adjecitivelor este comună dialectelor si limbei literarie, dar' alterarea lui t, pre care o imsemena onor. Academicu romanu in dialectulu friulanu, este admisa, nu numai in celelalte dialecte carnice, ci si in mai multe vorbe din dialectele lombarde. Astfelu se aude in gura Milanesului: tutt si tuco' seu tucci; quant si quanc' seu quanci; dent si dinc' seu dinci; tant si tan' seu tanci, unde este de observat c i finalu d'in aceste vorbe este pronuntiatu ca la Romani forte scurtu si cam stinsu.

Suprimerea literii l inaintea lui i, pre care o amu notatu mai susu, nu se face numai in midilocul vorbelor, dar' si la silabelo finale dela pluralu ca in romanesce; si aceasta proprietate, care se afla ca o simpla exceptiune in pucine vorbe toscane, devine regula generala in unele dialecte, precum in celu venetianu, unde vedeo, agnelo, cardo, anemal facu: vedei, agnei, cavai, anomai.

Terminatiunile apelative romane in aru si oru le avemu in cea mai mare parte a dialectelor, chiaru in vorbele unde Toscanulu le inlocuesce prin aio si oio.

Articululu et, 'l si lu, in locu de il seu lo, este forte comunu in mai multe provincie, si nu este rar de a intampina in dialectele siciliane si neapoletane pre a in loculu femininului la.

⁸) (Hymen.) Anunciama cu placere, ca Dnulu Atan. Ci mponierii a secret la ministeriul comunie, se incredinti cu amabil Dsiora Elen'a dulcanu, sic'a Dnului jude ord. la curia reg. — Lidriu scriere

Locu deschisu.*

Onorabila Redactiune a „Federatiunei“!

Prin acesta suscrisii se roga ca articululu d'in 16. augustu a. c. tramisul dlu juristu Popenieciu spre publicare in pretiuitulu noseru diuariu „Federatiunea“, se se publico catu mai curendu, etc.

Veneti'a infer., 22. augustu, 1869.

(Urmăza susemnările ce se potu vedea mai la vale, la aleverintia)

Veneti'a infer., 16 Augustu 1869.

Onorate Domnule Redactore!

Cetindu in stimatulu diurnalul ce redigati, Nr. 63—248, respunsulu dlui jude cercuale Georgiu Popu Gridanulu cu datulu „De sub malulu regelui“, referitorul la articululu aparutu in nurerulu 45, cu subsemnatur'a „Unu boierasiu“, precum si, dupa cum se vede, la altulu esitu in Nr. 56, cu subscriverea „Unu copilu nesdravanu“, — si observandu indata la incepere vointia rea si calumniele Dsale, indreptate pre nedreptulu in modu infamu asupr'a mea, fara a sa ce-va de tote cu cate me invinutiesce, si ca, in locu de a reflecta la assertiunile aparute in acei articli, se occupa numai de insulte personale, me simtu indetoratu moralmente, fara mania si departe de a marturisi neadeveru, a-i reflecta cu dovedi demne de tota credint'a, fiindu ca insu-si Dsa mi-a datu ansa la descrierea biografiei Dsale, declarandu apertu, ca e in contr'a vointiei mele a serie una astfelu de corespondinta, daru fiindu rogatu de mai multi inteliginti d'in tractu, in interesulu adeverului si dreptatii si ca reteleloru sa se pota pune odata capetu, — rogu pre on. publicu cetitoriu pentru indulgintia, er' pre on. Redactiune de a da locu in colonele Diuariului „Federatiunea“ urmatorilor:

Pardonati-mi, Dle Popu, pentru intardisarea provenita d'in nesciint'a, curca in susu mentiunatulu articululu Dsale me intielegi si pre mine pre langa Dlu v. s. S. R., d'in care causa nici n'amur scrisu pana in presente candu, venindu a casa, mi-istorisira toti inteligintii, carora li-ai spusu insu-si Dta ca eu sum objectulu articululu Dsale susu citata, — asile dara, Dle Popu, daca te ai servit Dta de neadeveru in publicu, dandu pre intunericu cu bat'a si in unul si in altul, fara de a lovi pre acelu-a in contr'a carui-a ai banuela, avendu Dta asti iniomici cati omeni vedi oi ocupandu-te numai cu insulte personale scornte in modu infamu, fara de a reflecta la

⁹) Pentru cele publicate sub acesta rubrica, Redactiunea nu este responsabile decat' satia cu legile de presa.

Red.

Acela si dialectu termina in aru pre a III. persona a pluralului dela perfectu, ca: aristaru, spacaru (opri, crepara; it. arrestarono, spaccaronu); er' dialectulu lombardu si celu piemontesu termina in e persona III. dela singularu, precum: caote, tais (cantu, tais).

Pe mai-multa-ca-perfectulu indicativului romanescu, care in privint'a terminatiunilor corespunde cu trecutulu subiectivului italiano, locuitorulu Latiului lu intrebuintea si elu ca indicativu, si dice s. es. cantassi, cantassi, cantasse, cantasimo, canaste, cantassero (cantasem, cantasesi, cantase, cantasem, cantaseti, cantasera) in locu de: cantai, cantasti, canto, cintammo, cantaste, cantarono.

La presentulu subiectivului locuitorulu dela Chiogia spune ca Romanulu cance, saltu in locu de cantu, saltu, si chiaru in locu de cantino, saltino pluralu.

Usulu de a intrebuinta la pluralu d'in persona III. terminatiunea singularului este forte comunu la mai multe dialecte, fie peotru modulu subiectivu, fie si pentru celelalte.

Intre formele ce se gasesc la verbele neregulate suntu, demne de a fi citate unole ca acestea: su chiogg. si sicil. (su, suntu; it. sono) sun, sunn, sicil.; sunti, veron.; sun, lig.; sunt, lomb. (suntu; it. sono); eram, lomb.; ieriam terg. v. (eramu; it. erauamo); estu, ven. (esti-tu; it. sei tu); achiu, cors.; aiu, siril. (asu; it. ho); emm, lomb. (amu; it. abbiomo); hau, terg. v. (au; it. hanno); voi, voio, vogio, ven. si chiog. (voiu; it. voglio); vorea, voeur, lomb. (vrea, voru; it. voleva, vogliono); faga, lomb. (faca; it. faccia); nassu, lomb. (nascutu; it. nato).

Alterarea vocaloaua causata d'in reactiunea silabelor urmatorie nu este fara exemplu la dialecte; asile s. e. verbele toscane: nascere, dare, fare, stare, cantare dau origine la formele proniciale: nesci, sicil.; detu, feni, fetu, statu, lig.; cantar, bolon. (nasci, datu, fami, facutu, statu; it. nasci, dato, fammi, fatto, stato).

(Va urmă.)

Catul pentru conjugarea verbelor, nu este numai Friulanulu care intrebuintea la infinitivu form'a scurta a Romanului: acesta o face si Lombardulu, Piemontesulu, locuitorulu Emiliei, alu Umbriei, alu anticului Latium si uneori chiaru Neapoletanulu. Nemicu mai comunu in Itali'a decat' de a audu: torna, scapà, taia, cantu, marida, ave, pudei, crede, dormi, senti, mori.

Presentulu indicativului pastraza mai la tote dialectele in persona II. a pluralului literele am, em, im in loculu caracteristicii iam a toscanilor, precum: sonamo, saltamo, portamo, semo, avemo, potemo, facemu, videmu, cuggiemu, sentimo, murimu (sunamu, saltamu, portamu, suntemu, avemu, potemu, facemu, vedemu, culegemu, simtimu, murimu; — it. soniamo, saltiamo, portiamo, siamo, abbiamo, possiamo, facciamo, vediamo, cogliamo, sentiamo, moriamo).

Imperfectulu d'in dialectulu sicilianu, in locu de terminatiunea ava, arano, eva, evano, are au, iu; s. es. dinu, spuntau, affacciau, ardiu, ridiu (daruiu, iviu, iufacisau, ardeau, rideau).

... ce s'au dîsu despre Dta in acei artici — dupa cum te facu un on. Redactiune observatiune, — me voiu folosi eu de adeveru puru.

Dle Popu, Dta ca omulu necagitu pre tota lumea, pre tempulu candu ai scrisu, ai gresit chiaru si datulu, scriindu: „De sub malulu regelui“, care se asta in comitatul Albei superiore, in locu de a serie datulu: Comana inferiore, carea se asta in districtul Fagarasului. Daca ai fi remasu Dta in Tractul Venetiei infer, unde din nenorocire esti jude tractuale si unde despre cele ce ai scrisu nici vorba n'a fostu; daca ai fi radicatu ochii la ceriu, ai fi pusu man'a la pieptu si ai fi cugatatu la Ddieu, n'ai fi scrisu acele insulce despre persona mea.

Pentru ce n'ai respunsu, Dle Popu, la invinuirile aduse in contr'a Dtale in acei artici mai susu mentionati, unde ti-se dicea, intre altele, exprese cunca insu-si Dta ai amagit poporul, promitiendu-i sute de floreni, numai ca se tienia cu Benedek, si cumca la alegeri Dta insu-ti impartiai bani pre sub mesta spre acestu scopu, si totu-si Dta, presupunendu pota ca publicul cetitoriu este asie de securt la memoria in catu au uitatu cele dise despre Dta, daci ca nu ai potutu face mai multu la alegera d'in Sierpeni d'in causa, ca inimicul Romanilor statia bani au impartis la poporul, incat ti-se parea ca Rothschild a descalecat la nemesisi nostri d'in Venetia, — prin urmare Dta ce ai fostu, amicu seu inimic? Au nu ai promisu Dta, ca vei duce la alegeri 600 de votanti boeri pentru candidatulu romanu, cu scopu ca numai ca poti indupla pre Braneni, romani demni de lauda, ca se iude parte la alegeri, d'in causa ca acesti-a voiau a se tieni de conclusulu conferintie d'in Mercurea si a fi pasivi cu totulu, si asi iai insielatu, asigurandu i ca de siguru vomu reesi cu candidatulu romanu; tote acestea le ai facutu pota ca se-ti ajungi orecareva scopu ce luvei fi venat. Te intrebu, dus' ai la alegeri pre acesti 600 de Boeri? — Ba. Ce esti daru? — Mistificatoriu. Dici, excusandu-te ca acesta promisiune ai facutu in bona fide, ca vomu reusi ca in anii precedinti. — Scii, ce a fostu cau's reesfrei totu cu candidati romanii in anii precedinti? Ac'a, ca judii cercuali, antecesorii Dtale, au posiedutu unu semtiu cu multu mai nobilu de catu Dta, fiindu Romani adeverati, cari si tineau de fala a se lupta pentru cau's nationala si cari, cu tote ca-i batjocuresci, spendau si celu mai de pre urma cruceriu pentru binele tractului lor, in sensu romanu. Si scii Dta, Dle Gridane, ca es au fostu cau's caderei noastre cu candidatulu romanu in anul acestu-a? Eu credu, si credem cu toti, ca acea impregiurare, ca acum'a ai fostu Dta Szolbagiro. Apoi implinit' ai si acea promisiune, ca adeca pre tempulu alegerii tote cárimele si cu deosebire cele d'in Sierpeni voru fi inchise? Facut' ai acesta? — Ba nu. Ti-sa dîsu in mentiunatii artici, ca chiaru si in Comana inferiore, satulu Dtale, de nu era vice-judele adjunctu si bravii preuti de acolo, s'ar fi corruptu si acei boeri, si totu-si — lucru de mirare — ti ascrii meritulu acesta Dtale, aducandu de doveda Comana inferiore; curiosa lauda pre contulu altora! Mi dici, ca de nu veniam a casa, nu causam atatea neplaceri si rusne inteleghintiei d'in tract; te intrebu, cum ai potutu dîce Dta aceste evinti si pre ce le ai basatu? Inteleghintia tractului nu a sciutu nenuca despre articulul Dtale, ba s'a indignat forte, candu a cettu acele flăcari, si s'a indignat cu atatu mai tare, cu catu te provoci la dinsa, ca la atare, carea te uresce, nu se increde in DTa, si insa-si ea roga pre on. Redactiune de a da locu acestei scrisori in diariul nostru „Federatiunea.“ Te asiguru, Dle Gridane, ca afara de adeverintia despre persona mea aci adaugata spre publicare, asiu mai pota aduce si d'in alte tracturi, cari me cunoscu, ca cine sum eu, si ce felu de poma esti Dta. Te asiguru, Dle Gridane, ca prin cuventurile mele tiente la poporul cu ocazie a alegerilor, nam causat neplaceri, era corespondintele articuloru mentionati, — daca cugeti ca am fostu eu, fia asi, nepotendum opune in contr'a presupusenilor, — nu a avut alt'a de scopu, fara ca lumea romana sa nu dica Fagarasenilor: „ticalosi“, ci „ticalosu! Mai departe, te asiguru, ca amenintările Dtale fatia cu persona mea nu voru fi nici o data in stare a mei infirică de a nu lucra totu-de-un'a amesurat chiamarei mele de romanu adeveratu, nice sentiu meu romanescu inradecinat in mine inca de la parenti si nobilitatu prin profesori demni, nu-lu va pota nimene corupe si nadusi, fia ori ce felu de natu la potere, bataru si Chinezii, ci intro marginile legei si cuvintei me voiu nesu totu-de-un'a a face onore natuunei mele, alu carei-a fia sum, era pentru oficiuri, bani seu altele, nici-o-data nu voiu fi tradatoriu. Dici, ca Dlu v. f. S. R. catu si eu eram plini de spiritulu asperu si cumca respectivulu Dnu numai un'a a cartisaitu la alegeri si de frica gendarmilor a luato la sanatos'a, pentru ca nu s'a luptat cu alti Romani, — va sa dica, Dle Gridane, ca numai Dta te ai luptat bine; bine, dieu, ca ci noi amu remasu cu busnarsle gole, daru Dta le ai umplutu numai singuru, adunandu bani de la inteleghintii d'in Fagaras, asfandu, ca voiesci a face se-ti urmedie onomii. Ce ai facutu ca ei, am cettu in diariu.

Permit mi, Dle Popu, sa te asemeneadi cu lupulu, candu acesta sa d'in susu, era miefulu d'in giosu, si totu acesta i turbura sp'a. Ai scrisu in articulul Dtale o lectiune intrega Dloru d'in Fagaras, arendu lumci ce nu te cunosc, ca si in Dta ar fi ce-va umanu, ducandu ca nu se porta bino cu poporul, ca vorbere li este scumpa, si ca pre sateni i ignoréza, chiaru ca-si candu aru fi ei totu Baroni, deducandu de aci ca dreptu are romanul candu dîce: „Cu acesti Dsiori nici nu poti vorbi“, si — minunat lucru — chiaru Dta i inveti, cum ar trebui sa se porte altintre, ca se asculte poporul de ei. Vorbele ti-sunt bune, era faptele rele si marsiave. Mie nu-mi este cunoscuta ast-feliu de portare a Dloru d'in Fagaras, dar' a Dtale forte bine.

Aduci ti a minte, Dle Gridane, de expresiunea Dtale de asta primavera, ca de te va tieni Ddieu, vel face ca totu omulu d'in tractul Venetiei, candu va veni la Dta, va trebui se-si faca cruce mai amaru ca de „uciga-la crucea“, candu d'in intemplare, trecandu unu omu pre d'inaintea usiei Dtale, si-si facu cruce, pre care vendindu-lu si arendu-ni-lu si noue la mai multi, ridindu ai dîsu: „Se fiu alu... daca nu voiu face, ca se tremure romanulu, candu va intră in cancelari'a mea si candu me va vedea“, si pota ca urmarea acestui juramentu rusnatoriu a fostu: scoterei Venetianilor la facultul drumanului, candu Dta, ca unulu ce dai lectiuni, era insu-si lucru altintre, in batjocura i-ai constrinsu se merge se aduca nasipu d'in valea Comanei spre facerea drumului in ota ulu Venetiei, unde era mai multu decat in Comana, si pe ori care omu, daca nu mena iute, fire-ar fi fostu cu boii seu cu bivolii injugati, lu injurati de 40 de Ddieu, de Maria si de tote cele sante, dupa modulu Dtale, numai ca se mene iute dupa placu-ti, ca in dilele jobagici, dupa cum tractau atunci deregatorii curtilor nemesiesci cu jobagii. Si daca cineva pota scapă cu viete flamende spre a le nutri putinu, te luai calare, mai amaru ca unu Zapeciu d'in Romania d'in temporile trecute, si suduindu, i bateai pana te saturai; de exemplu aduca aici pre Nicolau Stoiciu Frenti si Ioanu Cornoiu, ambi nobili d'in Venetia infer, cu carii ai tractatut mai reu ca s'iganulu cu ursulu. Pre cati ai batutu inainte de sentinta, scie Ddieu.

Ce se atinge de moralitatea Dtale, ti-aduca numai unu faptu: Aduci ti a minte candu ai fostu in comisiune in comun'a Persieni, unde tragundu la birtu, ai citatu in odaia, Nr. 1, pre o femeie, carea era acusata pentru furu si detinerea unei pandie si pre carea, dupa intrebare si respondere, — fiindu cam dragalasia — o ai provocatu, se-ti dechiarare, cum voiesci se-si iude pedepsa, pre fatia seu pre dosu?... Te intrebu: cum i-ai dat'o? Frumosa portare si moralitate a unui jude tractuale, voindu totu-deodata a corupe inca pre dei presenti!!

M'ai invinuitu, Dle Popu, ca am venit la Dta se te corupu cu parale scumpe, cu scopu ca se esoperediu dreptulu ce nu competea uncru partide. E dreptu, ca am fostu presint candu s'a facutu sentinta a acestor partide, inse daca am vorbitu vre-unu cuventu, marturisesc vice-judele D. Tale, George Halmagianu, care a facutu sentinta punctu la 9 ore a. m.; asi daru, cum poti dîce ca mai datu pe usia, candu scii bine, ca in acea dî mai invitatu la prandiu pre 1 ora dupa amedia-di, candu fiindu invitatu si do vice-judele si nevoindu a remane la Dta, mi ai luatu mantaua din spate, numai ca se nu potu merge la mentionatul, ducandu, ca ti-este inimic. Asa daru, nu se adeveratu ca ce ai dîsu, si pana nu vei documenta, te dechiaru de calumniatoriu si minciaosu. Dar acea o scii bine, ca de la ulu vinovat a luat 1 galateu de ovesu mita si apoi dandu-i sentinta de arest pre 6 dile, si espirandu acestu tempu, l'ai mai dusu nea 5 dile pre sete ca executori seu cocisiu, fara de a i solvi bataru o par'a. Acestea a tote le marturisesc d'insulu.

Aduci ti a minte, Dle Solgabiro, de asta primavera, candu ai maltratatu cu bat'a pre unu locuitoru d'in comun'a Cuciulat'a, intr'atata in catu, batendu-lu in capu si calcandu-lu cu picioarele josi, bietulu omu, plinu de sange, eschiamu: „Ertame, Dle, nu me omori, ca am copii.“ Asta e portare de judecatoriu?

Scii, Dle Popu, candu am mersu amendoi la visita podului de la Cuciulat'a, unde lucrau mai multi locuitori d'in Comana superiore, caroru-a li-ai strigat u cu unu tigru flamendu: „Hotiloru si talbariloru, pentru ce ati venit taridu?“ La ce respunsera lucratorii: „Ne rugamu de ertare, Mari' ta, toti anu fostu aici inca inainte de resaritulu sorelui.“ — Da nu spuncti.... angerii si Pascele vostre, si lovindu pre unulu de vr'o doue ori cu bat'a, a strigat: „Ertame, Dle, ca spunu,“ candu bietulu de frica si ca se scape de bataia areta pre unu teneru cu cuvintele: „Acesta-a a remas, dle, ca se si lege putinu opiniocele, inse totu odata amu venit.“ Pre acestu teneru l'ai maltratatu cu bat'a Dtale pana candu ti-sa ruptu, ducandu: „No, stai acumu hotiule, ca se-te lovescu cu altu lemn de 180 de ori, ca ci unu florinu si optu dieci cruceri am datu pentru bata,“ — si luandu o alta bata, l'ai maltratatu pana candu a cadiutu diosu, vaetandu-se ca de morte. Scii de batjocurele ce ai pusu fara de vr'unu temiu pre invetatoriulu si finulu Dtale, Dionisiu Popu si

pe mosiulu seu, nasiulu Dtale, parocul Comanei inferire, unul d'intre cei mai onesti preuti, desonorandu-i in totu modulu; contra carorui, sub protestul ca ti-ai vasematu onorea, ai procesu ca prioriu si judecatoiu. — Frumosa procedura si cunoscere de legi!

Scii ca pentru a-ti pota saiasface mandatul Dtale, ai citatu pre parocul gr. orient. din comun'a Dtale intr'o santa Domineca, chiar d'in altariu, pre candu acestu-a era ocupat cu servitul divinu, de unde ne potendu-se infatia, l'ai contumaciati; luandu-se apoi recursu la guvern, si anulificandu se sentinta adusa de Dta, sa ordinat aducerea altei sentinti noue, inse Dta si pusu tote ad acta. Ce se atinge de partinarea misiilor, mi e rusne de a esti in publicu; de asta data tacu. D'intre sentintile aduse de Dta si recurate la guvern, multe nu se executa in intielesulu legilor in vigore, ci se pun ad acta; cau's pentru ce? o potem pricpe...; astfel de sentinti ti-asiu pota aduce mai multe, ma citi a numerii registrului penale, inse le lasu pentru alta ocasiune.

Dta ai ajunsu acea ce esti prin insulte improscata a supr'a Dlui Negrea, omu moralu si onestu, pre care lu cunosc totu districtul, a le carui-a incaltieminte nici nu esti demnu se le deslegi. Afara de acesta fiindu D. Ta denumit pentru tractul Vadului, ne-miram cu toti, ca te vedem tu si figurandu in tractul Venetiei, in contr'a deciziei comitetului central, daca mi aduca bine a minte de propunerea Dlui vice-capitanu, ca adeca nici unui individu se nu-i fia permis a figură ca jude tractuale in acel tract de unde este nascutu. Aceasta propunere, daca nu me insieu, sa si aradicatu la valoare de conclusu; si ca dlu G. P. Gridanulu, cu tote acestea, este jude in tractul unde s'a nascutu. Resedintia tractului d'in Venetia inferiore, centrul acestu-a, o-ai stramatat'o in Comana, la mosfa Dtale, in marginea tractului.

Destulu atata, ca de candu esti jude aici, ai facut ce ai voit, tracedi pre omeni ca pre vite, i bagi in temnita Dtale, care cu multu e mai necurata decat unu staulu de animale. Pre arestanti i intrebuintiezi la totu felul de lucru alu Dtale. Spune mi, dai-le celu putinu odata pre d' de mancare? Pre toti omenii, pre toti inteleghintii — afara de unulu seu doi — si pre tota pretimea i desonoredi mereu. Aduci ti a minte, Dle P. Gridane, de impregiurarea candu, fiindu eu cu adjunctul Dtale si cu parintele gr. cat. de acolo in birtulu Dvostre, la cuvintele mele, ca respunsera la intrebarea ce facusi in privinta procederii Dtale, intre altele ai dîsu: „Voi procede cum voiu voi eu, e treb'a mea; pana voiu fi eu, voiu lucra dupa placu si nu are de a-mi demanda nici singuru Ddieu; legile sunt date pentru Domn, era nupentru prosti.“ si respundiendu-ti eu ca de stulu de reu, ai voit se me batu cu omenii din comun'a Dtale; pota ca-ti si imprimai post'a, de nu cum-va era de fatia adjunctului Dtale si parocului gr. cat.

Deci am onore a face urmatoria:

Interpelatiune.

Are on. comitetu centr. districtuale cunoscinta despre portarea necuvintiosa a acestui oficial? Daca are, ore mai suferi lu va? Era daca n'are, introduce-va cercetare in contr'a lui catu mai curendu, si dovedindu-se aceste fapte, depune-lu-va d'in oficiu, seu lu-va suferi spre batjocur'a districtului si a comitetului, ca-ci la d'in contra, fiindu poporul infuriat, mi-dau parerea, ca remanerea lui in oficiu va avea urmari trieste.

Jacovu Popenieciu.

Adeverintia.

Suscrisii prin acesta adeverim, cumca Domnulu juristul Jacobu Popenieciu prin cuvanturile rostito catra poporul cu ocazie a alegeriei de deputati dietale in aci, cur. n'a casiuat indignatiune in popor, ci placere, prin urmare nece inteleghinti d'in tractul Venetianu rusne, ci onore; si asi dechiaramu de neadeverinti grozolane cele publicate in diariul „Federatiunea“ din a. c. Nr. 63. de Dlu Georgiu P. Grideanulu pretorele Venetianu. — Adeverim si aceea ca Domnulu Jacobu Popenieciu precatul in-cunoscemu noi, din mediuloculu careru-a este, e unu teneru moralu in intreaga intielesulu cuventului, unu teneru de buna speranta; si asi amu cettu cu parere de reu calumple publicate in „Federatiunea“ de Dlu Georgiu P. Grideanulu; deci dechiaramu cumca prin aceea s'a spalatu mani marsiave in sangue nevinovat.

Veneti'a Inferiore 20. augustu 1869.

(Subsemnat) Arone Bordanu m. p. parocu gr. cat. in Comana, Joane Halimagiym p. proprietarul de Comana, Georgiu de Comanicu m. p. drectore, Georgiu Badila m. p. proprietar in Venetia, Dionisiu Popu m. p. prop., George Popu m. p. parocu gr. res., N. Comanicu m. p. docinte gr. or. in Venetia, Juga Puscriu m. p. economu si proprietar mare d'in Venetia infer, Joane Szasebesi m. p. parocu gr. c. in Venetia infer, George Comanescu m. p. parocu gr. c. in Venetia infer, George Comanescu m. p. parocu gr. or. alu Comanei superiore.

Proprietar si editoriu: Aleandru Romanu.

Redactoru si respunditoru interim.: Ionu Porutiu.